

Серед можливих загроз, спричинених недосконалістю нового законодавства, слід відмітити відсутність узгодження бюджетного законодавства із законом про місцеве самоврядування щодо визначення функцій органів місцевого самоврядування, фактичне «витіснення» найнижчого рівня місцевого самоврядування – громади, фактичне позбавлення права місцевої влади впливати на середню та професійну освіту та охорону здоров'я тощо.

Останні зміни до вітчизняного бюджетно-податкового законодавства, не дивлячись на певні загрози, в цілому позитивно вплинули на розширення фінансової свободи місцевого самоврядування, а, отже, можуть стати відправною точкою для правильної реформи децентралізації. Разом із тим, з метою нівелювання негативних впливів, напрямком подальших досліджень повинно стати подальше вдосконалення бюджетно-податкового законодавства на основі використання найкращих зарубіжних практик.

Література:

1. Довідка щодо стану виконання місцевих бюджетів за січень-вересень 2015 року / Міністерство фінансів України. <http://www.minfin.gov.ua/news/view/vikonannja-dohodiv-miscevih-bjudzhetiv-za-n-2015-rik?category=bjudzhet>.
2. Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 р. № 79-VIII // Голос України від 30.12.2014 р. № 252-1 (Спецвипуск).
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12. 2014 р. № 71-VIII // Голос України від 31.12.2014 р. № 254 (Спецвипуск).
4. *Сологуб І.* Зміни до Бюджетного кодексу: глибинні реформи чи косметичний ремонт? / *І. Сологуб* // Тиждень. – 12 січня 2015 р.

Надійшла до редколегії 19.10.2015 р.

УДК 354 : 332.122 : 304.42

І. В. Дунаєв,

к. держ. упр., доц., докторант кафедри економічної політики та менеджменту ХарПІ НАДУ, м. Харків

ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ВИЗНАЧАЛЬНІ ТРЕНДИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ І УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ

Систематизовано в авторській трактовці закономірності регіонального розвитку в умовах глобалізації. Наведено глобальні універсальні тренди сучасного етапу соціально-економічного розвитку територій. Узагальнено визначальні тренди регіонального розвитку і управління та в умовах інтеграції.

Ключові слова: модернізація, регіональна економічна політика, закономірності, тренди регіонального розвитку, інтеграція, глобалізація, механізм управління.

I. V. Dunaiev,

PhD in Public Administration, Associate Professor and Post-doctoral

Fellow of Economic policy and Management Department, KRI NAPA, Kharkiv

LAWS AND DETERMINANT TRENDS OF REGIONAL DEVELOPMENT AND GOVERNANCE UNDER GLOBALIZATION AND INTEGRATION

The paper presents the author's systematized patterns of regional development objective laws in globalization context. The universal global trends of the present-day socio-economic development of territories are given. Defining trends of regional development and management and in terms of integration is overviewed.

Key words: modernization, regional economic policy, laws, trends, regional development, integration, globalization, mechanism of governance.

Усі сучасні процеси регіонального розвитку в Україні і в Європі відбуваються під одночасним впливом глобалізації, міждержавної інтеграції та внутрішньодержавної інтеграції, які є універсальними, складними і багатоаспектними процесами останніх десятиліть. Вони виявляються в різних сферах, одночасно впливаючи і на причини, і на наслідки багатьох процесів і явищ. Більшість їхніх впливів досі недостатньо досліджена і носить неоднозначний характер. Найбільш зважені і стратегічно налаштовані державно-управлінські рішення неодмінно враховують існуючі закономірності і тренди розвитку об'єкта і суб'єкта управління.

Проблема наукового осягнення сучасних закономірностей, умов і головних тенденцій в регіональному розвитку і регіональному управлінні у тій чи іншій мірі активно підіймається у багатьох працях сучасних вчених з різних галузей науки – соціологів, економістів-регіоналістів, географів, футурологів тощо. Особливий контекст і нагальність цьому вектору регіональних досліджень надають феномени глобалізації і інтеграції. В цих феноменах вбачається велика кількість цікавих можливостей і загроз, які можна використати задля посилення бажаного управлінського ефекту.

Серед останніх знакових методологічних праць вчених варто відзначити роботи С. Білої [1], Х. Волларда [23], Б. Данилішина, Н. Зубаревич [7], В. Ковальчук [11], В. Клімова [10], О. Лібмана і Б. Хейфіца [12], В. Орлової [14] та ін. В них, на думку автора, підіймається різноплановий науковий дискурс щодо уявлення про сучасні прояви регіональної інтеграції і дезінтеграції в умовах неоднозначного впливу глобалізації, наростання міжрегіональних диспропорцій і проявів національної свідомості населення. Це, у свою чергу, суттєвим чином впливає на порядок денний політиків і адміністрації. Проте залишаються поза комплексної уваги виділення принципових закономірностей і визначальних трендів регіонального розвитку і управління.

Метою статті є виділення принципових закономірностей і визначальних трендів регіонального розвитку і управління в умовах глобалізації та інтеграції в цілях подальшої модернізації регіональної економічної політики.

Досліджуючи методологію модернізації регіональної економічної політики, особливої уваги варто приділити об'єктивним закономірностям економічного

розвитку регіонів, глобальними умовами їх появу є глобалізація та інтеграція. Згідно з академічним тлумачним словником, закономірність – це «об'єктивно існуючий, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їхньої внутрішньої природи, сутності» [18]. Вивчення характерних рис властивостей і регіонального управління дозволяє виокремити декілька важливих закономірностей, які відбивають сутність і взаємозв'язки процесів взаємодії.

1. *Сучасні глобалізаційні процеси розгортаються, насамперед, між промислово розвиненими країнами і лише в другу чергу охоплюють країни, що розвиваються.* Глобалізація зміцнює позиції першої групи країн, дає їм додаткові переваги. На зміну колишньому регіоналізму країн, що розвиваються, приходять регіоналізм розвинених країн. Несправедливий розподіл благ від глобалізації породжує загрозу конфліктів на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Відбувається не конвергенція або вирівнювання доходів, а швидше їх поляризація.

2. *Поряд з традиційними трансформаційними чинниками виробництва (праця, капітал, природні ресурси) базовими стають і транзакційні чинники (ті, що створюють зв'язки господарюючих суб'єктів): територіальна організація, інформація, інституція* [9]. Глобалізація і регіональна фрагментація простору одночасно сприяють виокремленню нового чинника суспільного виробництва – територіальної організації. Вона виражається у способі позиціонування регіону у глобальній центр-периферійній системі, у змінах в її структурі, в еволюції різного роду територіально-господарських систем (кластери, єврорегіони, вільні економічні зони тощо). Це надає додатковий імпульс формуванню глобальної геоekonomіки, чіткіше висвічуючи властиву їй центр-периферійну структуру.

3. *Прискорення технологічних змін кардинально збільшує потоки інформації.* Глобальний інформаційний простір привносить ряд істотних змін в характер соціально-економічного, політичного та культурного розвитку усіх регіонів. Під впливом інформаційних технологій об'єктивно змінюються функції держави і відбувається їхній перерозподіл на наднаціональний і субнаціональний (місцевий, регіональний) рівні.

4. *Глобалізація, породжуючи більшу відкритість економік, істотно обмежує можливості державного регулювання в економічній сфері* [14, с. 55]. Відкритий ринок капіталів ускладнює контроль над процентними ставками і курсом національної валюти (зокрема, безготівковий виток капіталу). Менші перепони на кордонах країн сприяють мобільності робочої сили і товарів на підставі міждержавних або наддержавних угод. Глобалізація зумовлює розвиток мережевих механізмів організації процесів, які забезпечують більшу свободу вибору, стійкість управління і передбачуваність соціально-економічного розвитку регіонів.

У сукупності зі світовими трендами до децентралізації управління і до регіоналізації, це непрямо означає, що на тлі даної об'єктивної закономірності регіональна влада, зокрема в Україні, отримує право – «карт-бланш» на сміливі нетрадиційні дії щодо включення своїх регіонів чи мегаполісів у світові чи континентальні процеси у якості нового суб'єкта. Але це вже прямо взаємопов'язано за наступною закономірністю.

5. *Регіони, намагаючись більш активно інтегруватися у світову економіку, конкурують між собою за інвестиційні і якісні людські ресурси.* Очікується, що ці затребувані ресурси мають не просто модернізувати їх економіку, а й створити стійкі конкурентні переваги на основі нових комбінацій зі своїх сильних сторін і зовнішніх можливостей (нові ринки збуту, управлінські інновації, доступ до нових ресурсів тощо). Для багатьох регіонів (особливо – у ЄС і Канаді) зовнішньоекономічні зв'язки стали дійсно важливою, а у низці випадків – домінуючою умовою їх соціально-економічного розвитку і чинником конкурентоспроможності. Однак, з причини слабкості керованих зовнішніх інститутів підтримки регіонів значення зовнішньої торгівлі залишається порівняно невеликим.

6. *Глобальний вплив змін у фінансовій сфері є основним чинником, що відрізняє сучасний період.* Інтенсивні транскордонні перетоки капіталів пов'язують воєдино національно-кредитні ринки і утворюють глобальний світовий фінансовий ринок надзвичайної ємності, що, у свою чергу, торкається і процесів регіонального розвитку. Важливою рушійною силою світового розвитку стала просторова акумуляція капіталу, яка відображає географічну картину розподілу сукупного світового продукту. Значний фінансовий капітал ігнорує країни і регіони з несприятливими інвестиційними умовами, що веде до його гіперконцентрації, яка є важливим чинником розшарування територій на центр, периферію та пост-периферію [14].

7. *Набуття нової якості суперечностями і історичними структурними диспропорціями у розвитку регіонів країни.* Під впливом глобалізації і міждержавної інтеграції не всі очікувані ефекти структурних змін виявляються одразу і у бажаному напрямку, і особливо це стосується регіонів зі слаборозвинених країн та пострадянських країн. Одними з основних причин цьому є олігархізація і монополізація власності, які заважають вільному розподілу капітальних вкладень між секторами (на залізничному транспорті, в паливно-енергетичному комплексі). Таким чином, колишній технологічний консерватизм та традиційна структура економіки (як в держав, так і в регіонах) призводять до технологічного гальмування або навіть деградації економіки, а разом з цим до ослаблення інвестиційного потенціалу економіки усієї країни.

8. *Чим більша кількість регіонів і нижчий загальний рівень розвитку країни, тим сильніша подальша регіоналізація у формі розриву господарських зв'язків усередині країни.* Така дезінтеграція регіональних ринків лише посилює нерівномірний і безініціативний розвиток регіонів, послаблює включеність (інклюзію) регіонів у світогосподарські процеси через повніше використання нових можливостей. У довгостроковій перспективі це порушує принцип пропорційності розміщення продуктивних сил. Наприклад, сучасні регіони України, Росії, Казахстану, Китаю відрізняються значними відмінностями в якості життя населення своїх різних регіонів. Для вирішення цієї проблеми потрібний терміновий цілеспрямований інтегруючий вплив держави разом з полегшенням доступу до зовнішніх ресурсів і можливостей.

9. *Процес регіонального розвитку залежить від макроекономічних циклів.* Циклічний характер розвитку економіки може бути пояснений або зміною

сукупного попиту при незмінній величині сукупної пропозиції (зростання сукупних витрат веде до підйому, їх скорочення обумовлює рецесію), або зміною сукупної пропозиції при незмінній величині сукупного попиту (скорочення сукупної пропозиції означає спад в економіці, його зріст – підйом). Це викликає поступально-циклічний розвиток як усіх регіональних економік, так і в цілому техніки, соціальних укладів та інших аспектів людської цивілізації.

10. *Чим більші внутрішні зв'язки території, тим повніше реалізуються її внутрішні ресурси, тим успішніше використовуються переваги інтеграційних зв'язків, і тим успішніше триває адаптація до мінливих умов глобального середовища.* Це являє свого роду парадокс глобалізації. Процес інтеграції регіональних систем у глобальні господарські процеси залучає суб'єктів на різних рівнях: окремі підприємства, їх групи і асоціації, територіальні громади і регіони. Він протікає на рівні техніко-економічних (продуктивні відносини), соціально-економічних (виробничі відносини), соціально-політичних відносин. На основі стандартних продуктів і послуг відбувається інтеграція як споживчого ринку, так і виробництва на глобальному рівні. При цьому стандарти споживання формуються під впливом потужного потоку інформації та міжнародного впливу на споживчі переваги. Окрім цього, нам вбачається важливим ще такий прояв даної закономірності в умовах інтеграції і глобалізації, як підвищення спроможності регіонів до коеволюції як до «взаємозумовленості процесів диференціації й ускладнення в мікро-і макрогілках еволюції» [2, с. 4], спільно формуючи нову конфігурацію в глобальних потоках. Це детальніше розкривається у рамках наукового синергетичного підходу [6].

Зауважимо, що всі регіони України, розробляючи у 2014-2015 рр. свої оновлені стратегії розвитку до 2020 р., неодмінно враховували в тій чи іншій мірі згадані вище закономірності. Зокрема, SWOT-аналіз і операційні цілі зі Стратегії розвитку Харківської області до 2020 р. [6] містять майже прямі посилання на більшість з них.

Перспективи регіонів України, в першу чергу, обумовлені базовими факторами, які формують переваги чи бар'єри просторового розвитку і регіональному управлінню. Засновник «нової економічної географії» Пол Кругман виділив дві групи таких факторів [22]:

1) чинники «першої природи». Вони охоплюють забезпеченість природними ресурсами (мінеральними, земельними), які затребувані ринком, і вигідне географічне положення (в межах агломерацій; приморське і прикордонне на шляхах глобальної торгівлі), що знижує транспортні витрати;

2) чинники «другої природи». Вони включають агломераційний ефект і високу щільність населення, що дають економію на масштабі; розвинена інфраструктура, що скорочує економічне відстань; людський капітал (освіта, здоров'я, трудові мотивації, мобільність і адаптивність населення); інститути, що впливають на підприємницький клімат, мобільність населення, поширення інновацій та ін. [21].

Всі ці фактори впливають на розвиток регіонів і міст України, хоча в різних поєднаннях і різною мірою. Особливістю регіонального розвитку, наприклад, у Росії є «...підвищена роль чинників «першої природи», насамперед, забезпеченості

нафтогазовими ресурсами, найбільш затребуваними глобальним ринком» [8, с. 62]. Фактори «другої природи», як і фактор географічного розташування, частіше працюють навіть як бар'єри розвитку. Сучасна Україна відрізняється порівняною нечисленністю міст, особливо великих з населенням більше 250 тис. осіб (таких налічується 24 з 459 українських міст [20]). Тому агломераційний ефект проявляється слабо, за винятком потенційно двох найбільших агломерацій – Київської та Харківської, стосовно яких ще треба окремо провадити цілеспрямовану агломераційну міську політику, зокрема, як це визначено з містом Харків, – з метою формування нового метрополітенського регіону у Східній Європі.

Як запевняє Н. Зубаревич, «простір дуже інерційний» [7, с. 65], тому вибір напрямів з модернізації регіональної економічної політики поки що обмежений для України не надто широким полем умов, особливо у контексті погіршення світової кон'юнктури на метал, залізну руду і зерно, погіршення платіжного балансу і гальмуванням економічних реформ в Україні. Якщо виділити серед них основні, то це:

- обласний поліцентричний розвиток і підтримка міст-центрів і великих агломерацій, що транслюють інновації на периферію;
- поліпшення чинників «другої природи» – людського капіталу та інститутів управління;
- розвиток інфраструктури, яка дозволить скоротити економічну відстань і посилити соціальну інклюзію об'єднаних територіальних громад.

Отже, спираючись на це, варто дослідити «коридор» можливостей на основі об'єктивних зовнішніх умов і визначальних трендів, які впливають на сучасний регіональний розвиток і якість регіональної економічної політики за умов глобалізації і інтеграції.

Науковці і західні експерти, як правило, розглядають три традиційні групи зовнішніх умов, в яких сьогодні розвивається стратегічний розвиток територій [17, с. 6-7] і вектор модернізації їхніх економік. Розглянемо докладніше кожен з них.

1. Продовження процесів глобалізації:

- різко підвищується залежність регіонів і міст від соціально-економічних процесів, що відбуваються в сферах, які раніше не впливали або впливали вельми опосередковано;
- відкритість світу породжує подальше зростання конкуренції і між країнами, і між сильними регіонами та великими містами;
- підвищується мобільність населення, капіталів, виробництв та інших елементів життєдіяльності людей; отже, регіонам потрібні нові інструменти для їх залучення й утримання;
- підвищується проникність кордонів – держави визначають порядок міжнародних взаємин, але регіони і міста все більше конкурують безпосередньо, оминаючи державні кордони;
- у сфері міжтериторіальної конкуренції регіони і міста неодмінно стикаються з фактом стрімкого зростання присутності нових гравців з країн «третього світу» і колишнього соціалістичного табору;
- кризові явища в економіці та соціальній сфері практично не носять локального характеру, а переростають у міжрегіональні та загальносвітові: регіон

чи велике місто можуть раптово опинитися перед обличчям несподіваної загрози, у тому числі і такій, на яку вони не можуть впливати.

2. Ускладнення світових соціально-економічних процесів:

– ускладнюються і прискорюються світові економічні та соціальні процеси, і регіонам і містам стає все важче спрогнозувати зміст і можливий вплив цих процесів;

– наростає розрив між країнами і регіонами – найбільш «просунуті» переходять на стадію постіндустріальної економіки, а інші залишаються в стані сировинного приросту або «світової майстерні», тому регіонам і великим містам важливо правильно зрозуміти, в яку категорію вони потрапляють об'єктивно, хочуть потрапити і що для цього треба робити.

3. Ускладнення класичних регіональних і класичних міських соціально-економічних проблем (з локальним господарством, старінням населення, поляризацією та ін.), і механізмів регіонального управління:

– відомі проблеми отримують нове звучання: безробіття приймає структурний характер у зв'язку з різкою «деіндустріалізацією»; відбувається етно-економіко-соціальна поляризація населення, у тому числі через конфлікти корінних мешканців і прибулих мігрантів; загрозливий характер набувають проблеми з перевантаженням місцевих інфраструктур, особливо соціальної інфраструктури і т.ін. [17, с. 7];

– з'являються нові, нетрадиційні соціально-безпекові проблеми, передусім пов'язані з тероризмом, новими формами екологічної загрози; психологічні проблеми, пов'язані з соціальною і етно-культурною адаптацією молоді, переселенців і мігрантів та інших груп;

– у механізмах регіонального і місцевого управління зростаючу роль стають відігравати питання консенсусу і збалансованості інтересів різних груп населення, залучення їх до постановки та вирішення місцевих проблем, розвитку державно- і муніципально-приватного партнерства, впровадження нових управлінських технологій (наприклад, електронні адміністративні послуги) чи міжмуніципальне партнерство і т.д.

На нашу думку, ці умови є або принциповими факторами впливу на об'єктивну реальність сьогодення (як, наприклад, друга група умов), або є сутнісним виразом триваючих об'єктивних процесів (як, наприклад, для більшості умов з перелічених першої і третьої груп). Вони ще не є ані закономірностями в регіональному розвитку, ані трендами в розвитку чи в регіональному управлінні, але вони логічно пов'язані з їх формуванням і протіканням.

Глобальними універсальними трендами сучасного етапу соціально-економічного розвитку територій є:

- 1) урбанізація;
- 2) міграція;
- 3) інформатизація суспільства та проникнення нових телекомунікаційних технологій, формування економічної системи що базується на знаннях;
- 4) глобальні виклики щодо забезпеченості продовольством та природними ресурсами (особливо водою та родючими ґрунтами);
- 5) зростання за принципами стійкого розвитку;

6) регіоналізація;

7) децентралізація управління;

8) скорочення можливостей макроекономічного регулювання з боку національних держав;

9) поява нових глобальних економічних суб'єктів на регіональних ринках.

Згадані універсальні тренди досить розгорнуто охарактеризовані у сучасній аналітичній і спеціальній літературі з регіонального розвитку [16, с. 41–53; 3; 4, с. 229–264]. На думку автора, для цілей даної статті цього достатньо, щоб скласти уявлення про глобальні універсальні тренди. Але наразі бракує систематизації трендів регіонального розвитку, які формуються під впливом глобалізації і інтеграції, і які є актуальним для сучасної України. Зважаючи на те, що одна з сучасних особливостей розвитку регіоналізації в Україні полягає у включенні виробничих і гуманітарних суб'єктів в «орбіти інтересів» за межами України. Тому і глобалізація, і інтеграція стають двома домінуючими факторами формування регіональних економічних і галузевих систем. Це, у свою чергу, є значним викликом до регіональних органів влади з приводу своєчасного реагування на об'єктивні зовнішні впливи та модернізації регіональної економічної політики.

Найбільш потужні тренди економічного розвитку регіонів в умовах глобалізації і міждержавної інтеграції, які є актуальними для сучасної України такі:

1. *Посилення конкуренції між регіонами, провідними містами і громадами за інвестиції, нові драйвери зростання*, які здатні виділити територію на національному та континентальному рівні, забезпечити його конкурентоспроможність в довгостроковій перспективі. Окремо зазначимо на ролі децентралізації управління. Децентралізація змусить українські регіони, міста і об'єднані громади більш жорстко конкурувати за інвестиції та людський капітал. Це – найсильніший стимул для модернізації влади і соціальних інститутів, поліпшення умов для розвитку середнього та малого бізнесу на місцях [5]. У цій конкуренції будуть переможці і переможені. Для останніх очевидні ризики соціальної нестабільності, але є механізми, здатні їх знизити. Механізм конкурентних виборів здатний, хоча і з чималим лагом у часі, забезпечити ротацію влади задля покращення якості управління. Проте, зважаючи на помірний темп у добровільному об'єднанні громад в Україні у 2015 р., існує ризик появи failed states з гострими бюджетними проблемами і з низькою якістю управління.

2. Регіоналізм і розвиток локальних громад стали мейнстрімом в країнах ЄС, що зумовило появу і *розвиток глокалізації*. Вона відображає такий шар світової свідомості, для якого характерно одночасно і відстоювання спільнотою своєї самобутності (локальності) і прагнення до стирання колишніх просторових кордонів, до зміцненню зовнішніх зв'язків [15]. У цьому сенсі глокалізація відображає спряженість між гомогенізацією, яку несе глобалізація та гетерогенізації, як проявом локального, специфічного, традиційного.

3. *Зростаючий тренд багатополюсного світу сприяє розвитку міждержавної інтеграції*. Така інтеграція спирається на цивілізаційні цінності, «полюси цивілізаційного впливу», які сповідують спільні традиції, власну ідеологію і стиль життя (відповідно, «європейський» ЄС, «азійський» АСЕАН,

«латиноамериканський» МЕРКОСУР). Таким чином, регіональна інтеграція підтримує високий рівень внутрішньої різноманітності людства, а тим самим – і стійкості, адже доведено, що стійкість будь-якого виду прямо пропорційна ступеню його внутрішньої різноманітності.

4. *Поширення поліцентричної моделі організації національного, регіонального і міського просторів.* Особливо це розвинулося у сучасному Євросоюзі. Мета – забезпечити більш рівномірний розвиток якомога більшої за площею території шляхом створення нових повнофункціональних «точок зростання» і вирівнюючи можливості для розвитку. Між регіонами, населеними пунктами інтенсивно розвиваються рівноправні горизонтальні зв'язки. Інтеграція та співпраця дозволяють містам різного рангу і типів давати колективну відповідь на виклики глобалізації та посилення конкуренції. Малі та середні міста отримують можливість розвитку своєї спеціалізації, а великі міста починають претендувати на вигідне «вузлове» положення в глобальних і міжрегіональних потоках інформації, людей, капіталів, товарів і послуг, а також у мережах міського розселення.

5. *Створення нових зон регіонального впливу і послаблення формального контролю національного уряду.* Це стає логічним наслідком політики поліцентризму і запровадження децентралізації управління по мірі підвищення рівня розвитку країни. Це втілюється у посиленні юридичних і ресурсних повноважень місцевих рад, у посиленні їх відповідальності за вирішення завдань розвитку регіонів, у послабленні ролі адміністративного ресурсу у регулюванні економічних, політичних та інших процесів в регіонах.

6. *Поширення мережевої сітьової (горизонтальної) взаємодії на недержавному і міжмуніципальному рівні.* Об'єктивною передумовою цьому стає, по-перше, схожість наявних вузлових функцій і ступеню розвитку зацікавлених регіонів, а також очевидна можливість їхнього взаємного доповнення один одного і спільного посилення конкурентоспроможності один одного. Такі мережеві структури слугують достатньо стійким, зрозумілим і демократичним інструментом для формування нових регіональних коаліцій, встановлення нових інформаційних зв'язків (інформаційних вузлів), через які регіони і територіальні громади включаються в континентальні і глобальні світові угруповання та процеси.

7. *Поширення міжрегіональної взаємодії як всередині держави, так і поза її межами.* Вона визначається не адміністративними ресурсами, а економічною доцільністю, рівнем культури здійснення різних видів діяльності. В такому разі національні кордони взагалі не є перешкодою для взаємодії публічних інститутів і новостворених місцевих громад.

8. *Розвиток міжнародного комунікаційного середовища,* в якому поширюються нові суспільні та управлінські практики, оціночні стандарти та соціально-психологічні установки [13, С. 317-320].

9. *Тренд орієнтації державного і регіонального управління на ініціативне посилення ролі регіону у розкритті власного потенціалу.* Це стає об'єктивним наслідком прояву інших вищезгаданих трендів і закономірностей. Результативність регіонального управління і регіональної економічної політики в сьогодні оцінюється як з позицій підвищення конкурентоспроможності регіону у загальнодержавному просторі, так і з точки зору широти і глибини входження

регіону у систему світогосподарських зв'язків і процесів шляхом повнішого розкриття власного потенціалу. Це базується на багатосторонньому урахуванні зовнішніх факторів і умов. Так, серед основних цілей регіонального розвитку і державної регіональної політики провідних держав (Китай, ЄС) сьогодні є:

– надання регіонам можливостей розкрити їх порівняльні конкурентні переваги та сприяти їх просуванню на глобальних ринках,

– впровадження реформ, спрямованих на досягнення рівного доступу населення в усіх без виключення регіонах до базових публічних послуг однакової якості,

– досягнення гармонії у економічному та соціальному розвитку, підвищення якості життя та купівельної спроможності населення всіх регіонів та ін. [16, с. 37–40].

В основі стратегічних державно-управлінських рішень лежить глибоке розуміння закономірностей економічного розвитку регіонів і потужних зовнішніх трендів, які існують поза залежності від регіону чи громади і об'єктивним чином впливають на них. Здійснена у статті систематизація закономірностей регіонального розвитку і визначальних трендів, які прямо впливають на розвиток і на якість регіонального управління, дозволяють глибше поглянути на процес модернізації регіональної політики, побачити нові ключові передумови і «точки опору» для місцевої влади і особливо – влади новосформованих об'єднаних територіальних громад.

Напрямок подальших наукових розвідок вбачається у вивченні особливостей формування механізмів державного управління на принципах синергії і коеволуції та, базуючись на цьому, – у формуванні достатньо ув'язаних контурів концепції модернізації регіональної економічної політики.

Література:

1. Біла С. О. Вплив глобалізації на формування диспропорцій регіонального розвитку в Україні / С. О. Біла // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 1 (18). – С. 13–20.
2. Гафиагуллина О. А. Основные общенаучные тенденции коэволюции развивающихся систем / О. А. Гафиагуллина // Научный журнал КубГАУ. – 2015. – № 107 (03). – С. 3–8.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : [монографія] / за ред. З. С. Варналія. – К. : НіСД, 2007.
4. Джаман М. О. Теорія економіки регіонів : навч. посіб. / М. О. Джаман. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 384 с.
5. Дунаєв І. В. Інструменти підвищення економічної спроможності добровільно об'єднаних територіальних громад Харківської області [Електронний ресурс] / І. В. Дунаєв // Державна економічна політика регіонального розвитку : матеріали наук.-практ. заочної інтернет-конф., 10 черв. 2015. – Х. : ХарПІ НАДУ, 2015. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2015-3/doc/2/03.pdf>.
6. Дунаєв І. В. Міжрегіональна взаємодія на принципах коеволуції: нова траєкторія в модернізації регіональної економічної політики / І. В. Дунаєв // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2015. – №44.
7. Зубаревич Н. В. Управление развитием пространства Российской Федерации: коридор возможностей / Н. В. Зубаревич // Государство. Общество. Управление : сб. статей. – М. : Альпина Паблишерз, 2013. – С. 339–357.
8. Зубаревич Н. Регионы и города России: сценарии-2020 / Н. Зубаревич // Pro et Contra. – 2011 (январь-апрель). – С. 57–71.

9. *Инишаков О. В.* О проблемах интеграции теории хозяйства в условиях глобализации / О. В. Инишаков // Грани интеграции. – Волгоград, 2005.
10. *Климов В. Г.* Особенности функционирования экономики как системы взаимодействующих регионов : [монография] / В. Г. Климов, А. Н. Козлов. – Пермь : ИД «Прокрость», 2014. – 420 с.
11. *Ковальчук В. Г.* Державне управління в європейських моделях регіонального розвитку: досвід для України / В. Г. Ковальчук // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – 2015. – № 1 (47).
12. *Либман А.* Модели экономической дезинтеграции. Интеграция и дезинтеграция / А. М. Либман, Б. А. Хейфец // Евразийская экономическая интеграция. – 2011. – № 2 (11). – С. 4–18.
13. Макарычев А. С. Глобальное и локальное: меняющаяся роль государства в управлении пространственным развитием / А. С. Макарычев // Политическая наука: пространство как фактор политических трансформаций : сб. науч. тр. – М., 2003.
14. *Орлова В.* Закономерности регионального развития в контексте глобализации / В. Г. Орлова // Известия Южного фед. ун-та. Технические науки. – 2008. – № 10, т. 87. – С. 54–58.
15. *Понарина Н. В.* Глокализация: общий вектор мирового развития XXI в. / Н. В. Понарина // Теория и практика общественного развития : науч. журн. – Краснодар : ИД «Хорс», 2011. – № 4. – С. 25–28.
16. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політик [Електронний ресурс] / Проект ЄС «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні». – К., 2013. – 331 с. – Режим доступу : http://surdp.eu/uploads/files/Analytical_Report_Main_part-UA.pdf.
17. Российские и мировые тенденции и тренды в сфере стратегического территориального планирования городов, агломераций и регионов [Электронный ресурс] / Г. Ю. Ветров ; НИУ ВШЭ, Ин-т экономики города, 2011. – 45 с. – Режим доступа : http://glava.perm.ru/upload/pages/1005/Rossijskije_i_mirovyje_tendencii_i_trendy_v_sfere_strategichesk.pdf.
18. Словник української мови / Ін-т мовознавства АН УРСР [у 11-ти т.]; гол. ред. акад. І. Білодід. – К. : Наук. думка, 1980. – Т. 3.
19. Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року / Харк. обл. держ. адм-я; Харк. обл. рада. – Х., 2015. – 180 с.
20. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2013 р. [Електронний ресурс] / Держ. служба статистики України. – К. : ДССУ, 2013. – 112 с. – Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2013/sb_nnas_2012.pdf.
21. *Fujita M.* The Spatial Economy: Cities, Regions and International Trade / M. Fujita, P. Krugman, A.J. Venables. – Cambridge, MA: The MIT Press, 2000.
22. *Krugman P. P.* First Nature, Second Nature, and Metropolitan Location / P.P. Krugman // Journal of Regional Science. 1993. Vol. 33. – С. 129–144.
23. *Vollaard H.* A Theory of European Disintegration. Mimeo [Електронний ресурс] / H. Vollaard. - Riga: University of Latvia, 2008. – 27 с. – Режим доступу : www.jhubc.it/ecpr-riga/virtualpaperroom/017.pdf.

Надійшла до редколегії 14.10.2015 р.